

тварин. Це доводить твердження про переважання у традиційному світогляді українців рис господарника – працюючого, дбайливого, тісно пов'язаного з природою у всіх її виявах.

Окрім того, варіювання кількості фіксованих фразеологічних одиниць свідчить про “життя” фауноназв у звичаях і традиціях українського народу, його міфах, казках та обрядовості. Цей факт може також свідчити про позитивне або негативне значення тієї чи іншої тварини у житті людей, про її побутове призначення тощо. Проте, попри різну кількість зоофразеологізмів української мови з тією чи іншою фауноназвою, можемо стверджувати, що носії мови впродовж віків могли з їхньою допомогою оцінювати певну рису характеру людини, кваліфікувати як моральну чи аморальну її поведінку, підкреслювати важливість якогось виду її діяльності й узагалі висловлювати судження про людське існування як таке.

Загалом зоофразеологія української мови, у тому числі й фразеологічні одиниці з компонентами-назвами тварин, потребує подальших ґрунтовних студій, оскільки сягає своїм корінням тотемістичних вірувань, що зародилися ще на родоплемінній стадії розвитку і через язичницькі уявлення, трансформувались спочатку у міф, а пізніше у казку, байку, фразеологізм тощо, дійшли до сучасного мовця. Тобто цей фрагмент мовної картини світу українців становить цінний пласт національної культури.

Список використаних джерел

1. Василько З. С. Символізація значення слова в українському фольклорному мовленні (на матеріалі фауноназв у казках, піснях і пареміях): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / З. С. Василько; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2003. – 20 с.
2. Кононенко В. І. Символи української мови / В. І. Кононенко; літ. ред. В. Барчук. – К.; Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 272 с.
3. Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект): автореф. дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 / О. П. Левченко; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2007. – 36 с.
4. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М. М. Пазяк, відп. ред. С. В. Мишанич. – К.: Наук. думка, 1989. – 480 с.
5. Словник символів культури України / за ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка. – К.: Міленіум, 2002. – 260 с.

Анотація. У статті схарактеризовано семантичні групи на позначення людини та її діяльності, в основу яких лягли фразеологічні одиниці, мотивовані символічним значенням компонентів-фауноназв. Зауважено, що українська зоофразеологія становить значний пласт національної культури, який сягає своїм корінням тотемістичних уявлень наших пращурів.

Ключові слова: зоофразеологізм, картина світу, символ.

Summary. The article deals with the reflection in the language of the material and spiritual culture of Ukrainian people. Reviews the one of the reasons of Ukrainian animals idiomatically phrases with supporting component symbolic as an object of mentality of Ukrainians.

Key words: zoophraseology, picture of the world, symbol.

УДК 821.161.2

Свідер П.І.

АРХЕТИПИ МАТЕРІ І МАТЕРИНСТВА У ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА ГУЦАЛА

Про матір написано, продемонстровано в усіх видах мистецтв безліч творінь різних родів, жанрів. Ця безконечність природно обумовлюється, визначається суттю, місцем її в житті людини. І звернення до проблеми накладає на будь-якого автора особливу відповідальність. Не вдаватись до штампу, не повторювати. Сказати щось своє. І проявляється це і в ситуації, і в мові.

Саме в цьому плані постає новела Є. Гуцала. Починаючи з назви. Йдеться не про конкретну особистість, як у звичайному творі. Предмет уваги автора – щось особливе, значиме. О б р а з матері, органічна – одна з вузлових частин безконечного світу природи. Починаючи з зовнішності. Материне обличчя – в центрі мерехтливих німбів променів, кольорів. Вона близько – і є цей німб. Ступила вбік – і навколо вже не іскриться й не мерехтить німб. Важко повірити в справжність німбу – і так само важко визнати, що його вже нема.

Багата українська література образами природи, жінки, матері. Але це – особливий образ. Саме – Гуцалів. Починається він із зовнішності й проявляється в поведінці, вчинках – і наслідках. Це не просто загальноприйнятий образ жінки з її особистим характером. Це – блискітки існування всього сущого, в центрі якого – вона. Жінка. Мати.

І характер, поведінка сина – то не просто сімейні взаємини поколінь. Це – суть і співіснування істоти людської й природи – в їх безконечності суті, глибин, значимості.

“Гостре зворушення пройняло тебе, наче щойно ти діткнувся свідомістю чогось сокровенного, наче зумів углядіти те, що взагалі не доступне людському зору” [1, 4].

І сонячний промінь, і травинка, дерево, пташина – то не просто явища, предмети, речі самі по собі. Це – органічні частки світу – безконечного, глибинного, різнобарвного. В зовнішньому вигляді, в глибинній суті, значимості, різнобарвності.

Гніздечко пташки. Троє яєчок. І розпачливе скрикування над ними довгасто-строного травника. Тривога за долю майбутніх пташенят.

Цей образ пташки над гніздечком – безконечна органічна частка безконечного світу і бачення його письменником. Матір, материнство, – в їх повсякденному, побутовому – і в глибинно узагальнених змісті і баченні. До богоматері, до святої.

Мати – корінь всього сущого. І в той же час – невіддільна від крони в її звичайному, повсякденному побутовому – і в узагальненому значеннях.

Син просить матір стати там, де стояла перед цим. “Хіба не однаково, де стояти?”

Ні. Не однаково. І справи не лише в місці, де стоїть вона. Але і в тому, що про це просить син. В його очах вона читає німе благання. І слухняно ступає ногами на те місце, яке вказує син.

В цих сценах, в їхньому світлі – ціла філософія розуміння світу й характер, зміст його образу. І istotні штрихи стилю Є. Гуцала-прозаїка. За звичайними штрихами, деталями побуту, взаємин, життя матері й сина – глибинне, визначальне, вічне.

Показовий стиль розповіді й в іншому. Коли мати не зважила на прохання сина постояти поруч – й німб ніби щезнув умить.

Бачення, вигляд, зміст навколишнього світу, життя в конкретних деталях, в суті, поведінці людини. В даному випадку – у взаєминах матері й сина.

Доброта, людяність, працьовитість. Близькість чи навіть єдність з природою. М’якість – і в той же час нетерпимість до чогось чужого. Зокрема українському хліборобу. Показовий тут епізод часів німецької окупації.

Мати помирає. Але назавжди залишається з сином. В його серці, душі, спогадах.

Портрет матері доповнюється екскурсом в минуле. Час війни. Відступ окупантів. Відвідини хати німецьким офіцером. Ляпас непрошеному гостеві по щоці. Переживання за дітей.

“Вироблена ще в ранніх оповіданнях тонка акварельна манера письма, дитинна чистота і ясність світовідчуття, відкритість ліричного героя до прекрасного в усіх його проявах – усе це, поєднане з гострою увагою до народних характерів, інших національних прикмет – вічних і нових, склало основу його художнього стилю” [2, 319].

Список використаних джерел

1. Гуцало Є. Полювання з гончим псом. Оповідання. – К.: Радянський письменник, 1980. – 312 с.
2. Історія української літератури ХХ століття / В двох книгах. – Книга друга. Друга половина ХХ століття / За ред. чл.-кор. НАН України В.Г.Дончика. – К.: Либідь, 1998. – 418 с.

Анотація. У статті характеризується центральний образ оповідань Євгена Гуцала – матір. Постає вона в сприйманні сина крізь зовнішність, поведінку і взаємини з сином та односельчанами. Доброта. Людяність. Працьовитість. Близькість чи навіть єдність до природи. Хліборобський характер. М’якість, ніжність – і в той же час нетерпимість до чогось чужого хліборобу – такі зовнішні ознаки материнського єства простежуємо у творчому доробку Є.Гуцала.

Ключові слова: мати, материнство, природа, характер, поведінка поколінь.

Summary. The main image of this narration is a mother. The autor characterizes this image through the son’s perception, her appearance, behaviour, mutual relations with her son, with countrymen.

Kindness, humanity, industry. Closeness or even unity with nature. Farmer’s character. Tenderness, delicacy and at the same time implacability to something alien. All this assures a slap in the face of a German officer.

The mother died. But she stayed with her son forever. In his heart, in his reminiscences. Herewith in a new, intransitive sense.

Key words: mother, maternity, nature, character, behavior of generations.